

Frank Westerman

Een woord een woord

2016

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

Proloog

Het voorspelde onweer zet almaar niet door. De avondlucht is plakkerig, er komen wolken opzetten en het begint te waaien. Toch brengt de wind geen verkoeling. Van mijn moeder mag ik in de logeerkamer slapen, op het noorden.

Midden in de nacht schrik ik wakker van een lawaai dat ik niet ken. Iets tussen geronk en geratel in. De deur van de logeerkamer gaat open. Mijn moeder, in haar ochtendjas, komt naar me toe. Maar ik sla het laken weg en spring op naar het raam. In het licht van de lantaarn op de hoek rijdt een tank. Het ding schokt een meter vooruit en dan weer achteruit. Een soldaat geeft aanwijzingen. De tank wordt geparkeerd naast onze oprit, onder het bord *DOODLOPENDE STRAAT*.

Het moet zaterdag 11 juni 1977 zijn geweest, tussen vier uur en halfvijf in de nacht. Al drie weken is er politie bij ons in de straat. De gereformeerde kerk en de bunker van de Burger Bescherming zijn afgezet met hekken en linten: daar zitten het perscentrum en de crisisstaf voor de treinkaping en de schoolgijzeling die zich tegelijk afspelen.

Nu ineens, deze nacht, wordt er een extra barricade opgeworpen, in een wijdere lus die ook ons huis omsluit. 'Ze gaan de gijzelaars bevrijden,' zegt mijn vader, die ook is opgestaan. Hij heeft de radio aangezet, maar daar is alleen muziek op.

In het morgenlicht verkleurt de tank van zwart naar blauw. Er blijkt geen kanonloop op te zitten. Het is ook geen tank maar een pantservoertuig.

Mijn zus is naast me komen staan. Dan beginnen de ruiten in alle kamers te dansen in hun sponningen. De ene na de andere straaljager giert door de lucht, het is nog te donker om ze te zien. Hoeveel zijn het er wel niet?

Als de laatste straaljager is overgevlogen en niet meer terugkeert, schiet ik een broek en een τ -shirt aan. Ik kauw een boterham weg, pas daarna mag ik naar Hans Top aan de overkant. Hans is mijn beste vriend.

De zon is nog niet op wanneer we als gekooide dieren heen en weer lopen door onze doodlopende straat, tot aan de garageboxen en terug. De soldaten wenken ons. Als we hier wonen, zeggen ze, kunnen we een pasje krijgen. Daarmee mogen we langs de afzetting zodat we niet opgesloten zitten. Een luik aan de zijkant van de pantserwagen staat open. We mogen om de beurt even naar binnen, de buikholte is een donkere cockpit. Er hangen draden met koptelefoons van het plafond.

Zodra onze kartonnen naamkaartjes klaar zijn, gaan we ze uitproberen. Midden op het kruispunt staat een machinegeweer op een driepoot. Er hangt een band met patronen uit als een sliert rotjes, maar dan glimmend. Hans en ik tonen onze pasjes, en ja, wij mogen erlangs: de soldaten schuiven de prikkeldraadrollen die dwars over de weg liggen een stukje voor ons opzij.

Terug binnen de afzetting kan ook, de soldaten lachen wat, en nee, we hoeven onze pasjes niet nog eens te laten zien.

Het prikkeldraad is ongewoon, er zitten geen stekels aan maar mesjes.

‘NAVO-prikkeldraad,’ weet Hans, die twee jaar ouder is dan ik en in de brugklas zit.

Het is windstil, het begin van een hete dag. Plotseling gaat de stilte aan flarden door een geraas dat tegen de torenflat weerkaatst. Vanaf de bocht bij de weilanden komt een motor aangescheurd. Er zitten twee mannen op met zwarte haren,

zonder helmen. De coureur geeft gas en schiet recht op ons af. Op het laatste moment remt hij en slaat dan links af, de Speenkruidstraat in. De militairen dirigeren Hans en mij naar de stoep. Vanachter de berken in onze tuin horen we de motor in een boog om onze wijk heen cirkelen. Met tussenpozen van enkele minuten komen ze nog een paar keer op het prikeldraad afgevlogen. De rijder zwaait met een lap in de kleuren blauw-wit-groen en rood. Het is de vlag van de RMS, weet ik inmiddels, de Republik Maluku Selatan. Daar heb ik postzegels van: een serie van acht met tropische vlinders erop – ongestempeld.

I.

Van het dorp Ossendrecht, stijf aan de Nederlands-Vlaamse grens, bestaat een geheime kopie.

Origineel-Ossendrecht ligt lui tussen de weilanden, boven op de Brabantse Wal. Vanaf de torenspits van de katholieke kerk kijk je uit over de zwaar gereformeerde Zeeuwse polders, een knik in de Schelde, de koeltorens van de kerncentrale van Doel en de hijskranen van de haven van Antwerpen.

Duplicaat-Ossendrecht, in oppervlak vrijwel even groot als het origineel, bezit geen kerk. Het is een satellietdorp van betonnen bouwsels, eveneens boven op de Brabantse Wal gelegen, maar weggestopt in het naaldhout van de grensbossen. Er staat een hek omheen met camerabewaking, hoewel er niemand woont. 'Ossendrecht-2', zou je kunnen zeggen, naar analogie van de verboden, op de kaart ontbrekende Sovjetsteden 'Tomsk-7' of 'Krasnojarsk-26' in de Siberische taiga, maar zo schimmig is het niet, dit is transparant Nederland.

Ossendrecht-2, compleet met een hotel, sporthal en winkelstraat, is eigendom van Binnenlandse Zaken. Hier oefent de politie.

In het uitzetten van krakers.

In het bemiddelen bij burenruzies.

In het losknippen van milieuactivisten.

In het gebruik van traangas.

In het uitschakelen van topcriminelen.

In het ompraten van zelfmoordenaars die op het dak van het hotel zijn geklommen.

‘Springers noemen we die,’ zegt mijn gastheer, een politie-officier in een blauw uniform met her en der een goudkleurig onderscheidingsteken. Hij is bereid me rond te leiden door Ossendrecht-2 op voorwaarde dat ik zijn naam niet zal prijsgeven, aangezien hij ‘operationeel onderhandelaar’ is.

Ik neem zijn visitekaartje aan en vraag wat dat precies betekent: ‘operationeel onderhandelaar’.

‘Dat als jij volgende week had willen komen, ik geen tijd voor je zou hebben gehad.’

Ik kan zo gauw niet bedenken wat voor buitengewoons er de komende week op stapel staat.

‘Dan hebben we in Den Haag die nucleaire top, met hote-metoten als Obama en Merkel.’

Ik kijk naar hem op, wachtend op de clou.

‘Wij zijn dan stand-by.’ Uit zijn blik of de beweging van zijn mondhoeken valt niets af te lezen, of het moet een zekere vanzelfsprekendheid zijn.

‘Voor het geval er iemand gegijzeld wordt?’

‘Dan komen wij in actie.’

‘De operationeel onderhandelaars.’

‘Jij zegt het.’

Laat ik hem Kees noemen. Zestig is hij, en bedaard. Een buurtvaderfiguur – vanachter zijn brillenglazen lijkt hij toezicht te houden op de omgeving. We zitten tegenover elkaar in de kantine van de Politieacademie, ‘locatie Ossendrecht’, de School voor Gevaar- en Crisisbeheersing.

‘De staat heeft het monopolie op geweld,’ zegt Kees. ‘En dat willen we zo houden.’ Er komen groepjes ME’ers binnen in truien met schoudervulling. Bonken van kerels met gemilimeterde koppen, karikaturen van zichzelf. ‘Zie je dat daar,’

zegt Kees, wijzend met een knikje van zijn kin op de automaat met Snickers, Marsen, zakjes Crocky-chips.

‘Nee, ernaast.’

Op de muur terzijde staat in een gelijkmatige letter:

Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook is niet toegestaan.

‘Daar doen we het voor.’

Kees was zelf in 1976 bij de Mobiele Eenheid begonnen – met een helm, een schild en een wapenstok. Ongecompliceerd charges uitvoeren. Hij leerde hoe je in één judobeweging een demonstrant uit een sit-in trekt, ook al heeft die zijn armen achter die van zijn kameraden gehaakt. Judoles hoort nog steeds bij de opleiding, de leden van de arrestatieteams hebben stuk voor stuk een bruine of zwarte band. Maar Kees is in zijn loopbaan een andere weg ingeslagen: hij is onderhandelaar geworden bij gijzeldrama’s en ontvoeringen. ‘Mannen zonder wapen’ worden ze binnen de Academie smalend genoemd. Kees vindt niet dat hij in de softe hoek van het politiewerk zit. ‘Als jij de laatste bent die een gesprek voert met iemand die op het punt staat te worden geliquideerd, dan gaat je dat niet in de koude kleren zitten.’

Net als de meesten van zijn collega-onderhandelaars is hij een Rotterdammer – een merkwaardige oververtegenwoordiging waar Kees geen verklaring voor heeft.

Misschien, opper ik, zijn Rotterdammers beter in onderhandelen, mercantiel als ze zijn?

Kees loodst zijn woorden behendig om mijn opwerpsel heen. ‘In de opleiding draait alles om weerbaarheid,’ zegt hij. ‘Daar word je op afgelest.’

Wie bij de politie werkt krijgt gevechtstraining en staat minimaal tweeëndertig uur per jaar op de schietbaan. De keerzijde is dat de doorsnediender de woorden ‘sorry’ of ‘dank je wel’ niet over zijn lippen krijgt, en dat is zonde, zegt Kees, want met alleen ‘halt’ of ‘laat dat wapen vallen’ kun je zelden uit de voeten. Vandaar dat hij agenten bijschoolt in het hantieren van hun verbale wapens.

‘Voordat ik een cursist tegenover een springer op het dak zet, zeg ik: wat denk je dat je straks hebt aan je pepper-spray?’

Kees buigt zich naar me toe om me bij het dilemma te betrekken. Het kan niet anders of hij doet dit vaker: hij laat zijn vraag tussen ons in bungelen, op het hypnotiserende af, en ik zit niet eens in een verhoorkamer. Een paar tellen houdt hij zijn ogen op de mijne gericht, dan staat hij op. Het is tijd voor de rondleiding. Kees schiet zijn jack aan, trekt zijn riem met pistoolholster op.

Via een gang langs de judozaal lopen we naar een achteruitgang. Buiten strekken zich plantsoenen uit, en in de verte een woonwijk. Ossendrecht-2 ziet er op het eerste gezicht alledaags uit. De Merelweg kruist de Dennenlaan. Alleen staan er ergens scheef op de stoep een penoze-Opel en een Ford Transit-busje, beide uitgebrand. In de berm bij een lantaarnpaal liggen opgevulde overalls – levenloze lichamen zonder hoofd, met ledematen in onnatuurlijk geknakte houdingen.

‘Per stuk wegen die vijftachtig kilo,’ zegt Kees. ‘Die moeten de mannen over die schutting daarginds zien te slepen.’

Ik leg mijn verwondering vast in steekwoorden. Mijn begeleider wacht niet. Hij loopt door naar het station.

Ossendrecht-2 heeft een station.

Op het plein ervoor staat een bus te wachten op denkbeeldige drukte. Je kunt SPOOR INFO aflezen op een paneel van de ns. Ik ben een filmdecor binnen gestapt en beweeg me onder

een dek van laaghangende wolken. Voor ons staat een geel treinstel, vastgeroest aan de rails, onttrokken aan welke dienstregeling dan ook. Bestemmingloos. Het is geen ouderwetse hondenkop, maar een gangbare intercity, met de machinistenzetel hoog boven de romp. ‘Koploper’ heet dit type. Voor én achter komen de rails uit op stootblokken. De aanblik is bizar: tegen het donkergroen van de bosrand tekent zich een geel met blauwe veeg af van gestold ijzer. Het is een streep in het landschap die tegelijk, en dit is onontkoombaar, ook de twee gestrand treinen uit de coulissen van mijn jeugd tevoorschijn haalt.

Kees komt naast me staan, buik vooruit.

‘Is dit voor treinkapingen?’ vraag ik.

‘Die spelen we hier na, ja.’

‘Met acteurs?’

‘En figuranten, de passagiers.’ Kees legt uit waar het kordon wordt gelegd en vanuit welke posities de scherpschutters de trein onder schot houden. ‘Iemand omleggen is altijd een optie. Omlullen is lastiger, maar beter.’

We lopen op de voorste wagon af. Ooit was deze trein op weg naar SCHIPHOL LUCHTHAVEN.

‘Ons vak is begonnen met de eerste treinkaping in 1975. We hadden toen nog geen eigen onderhandelaars. Na afloop is een van ons bij Scotland Yard zijn licht gaan opsteken.’

Het begint te motregen. Het wolkendek is zo laag komen te hangen dat de toppen van de dennen er half in verdwijnen. Ik mag gerust foto’s maken, er is volgens Kees toch niets bijzonders te zien. Een trein is een trein.

Ik ben naar Ossendrecht-2 gekomen voor de kunst van het bepraten. Concreter: ik hoop iets te leren van beroepsonderhandelaars als Kees. Als ik de dieperliggende vragen waar ik mee zit uitpuur, klinken ze zo:

Wat kan een redenaar uitrusten tegen een moordenaar?

Kunnen woorden opgewassen zijn tegen kogels?

Wat voor woorden?

De actualiteit van het moment: de ontvoering van bijna driehonderd middelbareschoolmeisjes in Nigeria, door de moslimbroederschap die zich Boko Haram noemt: ‘Westers onderwijs is verboden’. Helpt hier een Twittercampagne tegen? Maakt het iets uit dat Michelle Obama een foto van zichzelf verspreidt met in haar hand een kartonnetje #Bring-BackOurGirls?

Als taal en terreur het duel met elkaar aangaan, welke van die twee legt het dan af?

Het zijn wezensvragen waarin ik verstrikt ben geraakt. Ik kom er niet uit. Dit vastlopen is al eerder gebeurd – in de tijd van de millenniumwissel. Als correspondent was ik toen getuige van het oplaaiende geweld in Tsjetsjenië. Ik was nog maar net in Moskou aangekomen of er werden, in 1998, vier hoofden aangetroffen op de zuidoever van de rivier de Terek. Ze lagen uitgestald op een laken langs een asfaltweg, vier harige bollen op een rij. ‘Kom maar halen als jullie durven.’ De hoofden behoorden toe aan technici van een telecombedrijf, drie Britten en een Nieuw-Zeelander die eerder waren ontvoerd.

Als correspondent was het mijn taak om ook verslag te doen vanuit Tsjetsjenië. Ik reisde naar de Russische oever van de Terek; boven een wilgenbos aan de overkant stak een eerste minaret. Er lagen roeibootjes in het riet en verderop was een brug, maar: ik ben de Terek niet overgestoken. Ik durfde er niet over – omdat ik niet aan een brits of een waterleiding wenste te worden geketend, in een of andere kerker, voor weken of maanden. Ik wilde niet voor de camera een smeekbede inspreken aan mijn ouders om mijn leven te sparen voor geldsommen die ze niet bezaten. Aan andersoortige video’s wens- te ik niet te denken.

In mijn verslaggeving mat ik de Tsjetsjeense kidnapindustrie breed uit – misschien wel uit zelfrechtvaardiging.

Op een winderige bergpas in de Kaukasus interviewde ik een groepje kinderen dat te voet uit Tsjetsjenië was gevlucht, naar Georgië. Twee zusjes vertelden hoe het was om gebombardeerd te worden. ‘Ontzettend eng,’ zei de een. ‘We gilden,’ zei de ander. Ze stonden bij de bushalte maar in plaats van de slome stadsbus kwam er een straaljager op ze af. Ineens siste mijn Russische fotograaf ‘wegwezen’ in mijn oor. ‘Nu!’ Onder de vluchtelingen had hij vechterstypes gespot, mannen met pluizige baarden die met een schuin oog op ons stonden te overleggen – naar hij vreesde: om ons als ontvoeringsbuit mee te nemen over de bergkam, Tsjetsjenië in.

Onze voortijdige aftocht maakte me kwaad. Als zelfs de zijlijn niet veilig was, moest ik dan een buffer in acht nemen? Illusies over reportages die de wereld ten goede veranderen koesterde ik niet, maar dít geloofde ik wel: stoppen met vertellen verandert de wereld ten kwade. Een correspondent diende ooggetuigenverslagen op te tekenen en gebeurtenissen te beschrijven uit de eerste hand. Hij of zij is een delver van kostbare feiten – de onvervangbare brandstof voor dialoog en debat, voor inleving en begrip.

Als verslaggever voelde ik me aan de grens met Tsjetsjenië verslagen. Ik raakte er mijn geloof in de kracht van het vrije woord kwijt. Vroeger als kind had ik – vanzelfsprekend – nog geen weerwoord op de terreuracties dicht bij huis, als volwassene in Rusland was me dit – voor zover ik het al had – uit handen geslagen.

Sinds 9/11, de moord op Theo van Gogh, en helemaal sinds de beulen van 15 hun onthoofdingsfilmpjes online zetten, vraag ik me af of wij als samenleving überhaupt wel een verbaal verweer hebben tegen terreur. Zachte kracht, wie geeft er nog in? Praten noch schrijven haalt iets uit, de zwarte

vlag en de kalasjnikov rukken op. Nog even en een pen voelt aan als een antiek instrument, op een oubollige manier museumaal.

Ik moet me schrap zetten om mijn verslagenheid niet te laten omslaan in cynisme. VOOR WIE DE NUANCE ZOEKT, luidde het credo van de krant waarvoor ik jarenlang verslag deed. Flikker toch op, met keelsnijders valt niet praten. Stuur drones, *kill them all*.

In een poging deze laatste stap voor te zijn heb ik me aangemeld in Ossendrecht-2. Concreet: ik heb de directie van de School voor Gevaar- en Crisisbeheersing verzocht de training tot gijzelonderhandelaar te mogen volgen.

Hoe spreek je een terrorist aan? Op welke toon? Is het ‘u’ of toch maar beter meteen ‘jij’? Ik voel de drang om dit aan den lijve te ondervinden, al is het in een toneelstuk. Bestaat er een alternatief voor het beantwoorden van geweld met geweld?

Van de directeur en zijn adjunct mag ik meedoen. ‘Communicatie in crisissituaties’, heet de basis cursus. De eerstvolgende praktijklessen gaan na de zomer van start, maar aangezien ik toch al binnen de hekken van het oefendorp ben, krijg ik alvast – voor de muziek uit – een rondleiding van operationeel onderhandelaar Kees.

Van het station lopen we naar de straat met de bakker, de juwelier en de drogist. De suggestie van winkels moet komen van schilderijen op de pui. JUWELIER & DIAMANTAIR. Er zijn geen etalages nagebouwd.

‘Dat is niet nodig,’ zegt Kees. ‘Als de melding komt dat de juwelier wordt overvallen, dan maakt de gevel verder niet uit.’

Ik vraag naar het scenario.

‘We zorgen dat alles misgaat. Als zo’n overvaller in het nauw komt zet hij zijn pistool op het hoofd van de juwelier.

Het enige wat hij dan doet, is schreeuwen en dreigen.’

Aan het einde van de Dennenlaan, voorbij een rotonde, staat een zandkleurig gebouw van twee verdiepingen: de ambassade van een willekeurig land.

Onderhandelen met gijzelnemers ken ik alleen uit de film.

‘We gebruiken film in de opleiding,’ zegt Kees. ‘*The Negotiator*. Schitterend.’ Hij vertelt over minuut elf of twaalf, ergens aan het begin: een steronderhandelaar van de politie (Samuel L. Jackson) gijzelt zijn superieuren in een kantoor in Chicago en wil alleen praten met zijn collega-onderhandelaar (Kevin Spacey). In afwachting van diens komst heeft hij contact met een gewone politieagent, die geen idee heeft welke toon hij moet aanslaan. ‘*Never say “no” to a hostage-taker,*’ zegt Kees Samuel Jackson na. ‘*It’s in the manual!*’

‘Bestaan er handboeken?’

‘Wat denk je? Dat de FBI geen protocollen heeft voor gijzelingen?’ Of dat in Nederland anders zou zijn, zegt hij niet – ik mag het zelf bedenken.

Ik wil weten of een terrorist, anders dan een ‘gewone’ crimineel, een specifieke aanpak vergt.

Kees knikt, maar het is ook schudden. Iets tussen ja en nee in. Er is één ding dat je bij terroristen steeds in de gaten moet houden: ‘Hun hebben een doel.’

Ineens voel ik me een volslagen nitwit. Dat van dat doel had ik zelf kunnen bedenken, maar hoe had ik op dat ‘hun’ moeten komen?

We komen aan bij de woonwijk van Ossendrecht-2. De huizen hebben raamkozijnen en een voordeur, met niets erachter. *Cinecittà*. Net als ik denk dat er ook wel een toneel lamp uit de lucht zou kunnen vallen, zegt Kees: ‘Iedere onderhandelaar moet een goeie mop kunnen vertellen.’

Er volgt geen mop. Wel uitleg. Het komt erop neer dat je radicalisering moet kunnen pareren met relativering. Dodelijke ernst met een knipoog.

Maar kom je dan niet in de knel met je eigen principes – meelachend met een moordenaar?

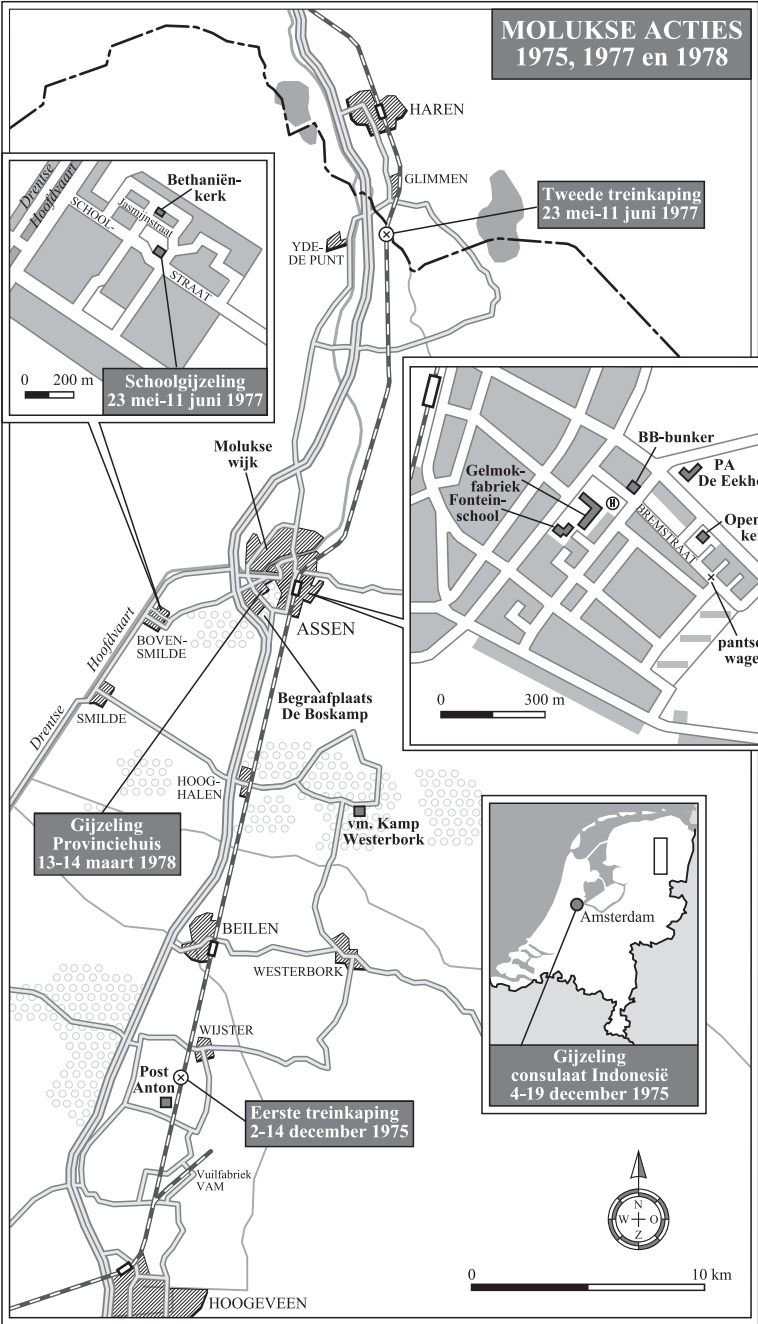
‘Je eigen principes? Die laat je thuis.’ Kees zegt het met een luchtigheid die doet twifelen of hij ze wel heeft, principes.

‘Vergis je niet,’ zegt hij. ‘Op de psychopaat na heeft ieder-één zo zijn grenzen. Ikzelf heb jaren geleden mijn rekening bij ABN AMRO opgezegd omdat ze Ajax gingen sponsoren.’

Aan de Fazantlaan staan containers met houtblokken van het formaat klinker. Nepbetogers mogen die naar de ME gooien. Kees vertelt dat hij zijn voetbalmaten een keer heeft meegenomen om zich smijgend en schreeuwend uit te leven op de ordetroepen. Op de metalen bak staat: GOOIBLOKKEN NA GEBRUIK RETOURNEREN.

Terwijl ik dit overschrijf blijft het door mijn hoofd malen: de terrorist heeft een doel. Vanzelfsprekend: hij ijvert voor een zaak die groter is dan hijzelf. Een ideaal. Maar wij? Wat stellen wij daartegenover?

MOLUKSE ACTIES 1975, 1977 en 1978

2.

De eerste treinkaping uit de geschiedenis was een mislukte vliegtuigkaping. Het visioen van de zeven Molukse strijders uit het kanaaldorp Bovensmilde in Noord-Nederland: een lamgelegd Schiphol met ver weg op de startbaan een Boeing 737, *ready for takeoff*. Aan boord: alleen zij, hun wapens en de bemanning. Marechaussee en mariniers op machteloze afstand. Om dan onder gejuich los te komen van de grond, stevig in je stoel gedrukt door de onzichtbare hand van de g-krachten. Op de grond: binnen- en buitenlandse camera-ploegen die net zo lang staan te filmen tot ook het staartstuk in het niets is opgelost.

Waar zou de neus van het toestel weer tevoorschijn komen?

Boven Oost-Timor, maar dat was geheim.

De rebellen van het Fretilin zouden hun broeders van de RMS met open armen ontvangen. Wie weet zouden de zeven met bloemenkransen worden omhangen. Ginds in Dili, een halfrond oostwaarts, wilden de kapers uit Bovensmilde de Indonesische bezettingsmacht helpen verjagen, om vervolgens als overwinnaars op te trekken naar Ambon, Saparua, Ceram, Buru, de archipel van hun ouders: de Molukken.

Bij aanvang van hun actie had geen van de gijzelnemers kunnen vermoeden dat zij van de beoogde dertienduizend kilometer van Bovensmilde naar Dili er amper dertien zouden

afleggen. In de ochtend van dinsdag 2 december 1975 komen ze vrijwel gelijk uit hun huizen aan de Jasmijnstraat, bepakkt met sporttassen en sinterklaasdozen. Het miezert. Op weg naar de bushalte koopt een van hen nog een net mandarijnen. Carlos, een kaper die onder alle omstandigheden een zonnebril draagt, zou later toegeven dat hij schrok toen hij zijn vader bij de halte aan het kanaal zag staan.

Ook Carlos' vader neemt lijn 20 naar Assen, maar gelukkig blijft hij niet zitten tot aan het station – wat hem de vraag had kunnen ontlokken: 'Waar ga je naartoe?' Of: 'Hé, jij viert normaal toch nooit Sinterklaas?'

Carlos was niet zijn doopnaam maar zijn nom de guerre – niet toevallig dezelfde als die van Ilich Ramírez Sánchez. Deze Venezolaan, superterrorist 'Carlos de Jakhals', gijzelde diezelfde decembermaand van 1975 de OPEC-ministers in Wenen. Als aanvoerder van een zeskoppig commando wist hij al zijn eisen te verzilveren: voorlezing van een pro-Palestijns communiqué op de radio en een vrijgeleide per vliegtuig naar een onbekende bestemming (die Algiers bleek te zijn).

De Molukse Carlos en zijn kameraden voegen zich op station Assen in de rij voor het loket – ze kopen zeven enkeltjes Zwolle. Ze zijn te vroeg. Volgens afspraak verspreiden ze zich in groepjes (tweemaal twee, eenmaal drie) over het perron. Dan schuift de stoptrein uit Groningen onder de overkapping. De Molukkers tillen hun tassen en dozen naar binnen en nemen plaats op de klapstoeltjes op de balkons – voorin, achterin en in het midden.

Carlos steekt eerst maar eens een sigaret op. 'Er viel een loden last van me af,' schrijft hij in een verslag dat hij later in de gevangenis optekende. 'Tot nu toe is er niks fout gegaan.' Al rokend vraagt hij zich af hoe de reizigers 'straks zullen opkijken als ze een loop van een geweer voor hun neuzen gedrukt zien'.

Ze rijden Assen uit – een bochtloos tracé tot aan station Beilen, tegenover de DOMO-melkfabriek. Beilen is wat de kapers betreft de laatste reguliere stop. Zodra de trein zich hier volgens het spoorboekje om 10.07 uur in beweging zet, dienen er zestien dragers van de bovenleiding (‘doelpalen’) voorbij te gaan voordat Carlos aan de noodrem zal trekken.

Een kameraad stoot hem aan: ze zijn er al bijna. Carlos komt overeind, trapt zijn peuk uit en haalt de rode hendel omlaag. De remleidingen maken een bonkend geluid. ‘Ik schrok van de stop en viel bijna achterover, maar kon mij nog net vasthouden.’ Ondanks het geknars van de wielen glijdt treinstel 378 zeker honderd meter te ver door. Carlos heeft te laat getrokken. In plaats van pal op de spoorwegovergang bij Wijster, waar zo meteen hun bus naar Schiphol moet voorrijden, komen ze tot stilstand tussen de weilanden, in een leeg niemandsland.

Machinist Braam komt uit zijn cabine om te kijken wat er aan de hand is. Zodra hij gemaskerde mannen met wapens ziet, sluit hij zich ijlings weer op. De oudste kaper (Kobus van vijfentwintig) heeft hem gezien. Kobus draagt glacéhandschoenen van zwarte kunstzijde. Hij roept. Omdat de machinist niet antwoordt, schiet hij dwars door de tussendeur. Eén kogel raakt het bovenbeen van Braam, een andere doorboort zijn kaak. Kermend en hevig bloedend valt de machinist in zijn bordeauxrode colbert op de vloer van het bagagecompartiment, waar hij na een paar momenten van ontsteltenis van dichtbij een genadeschot krijgt.

Carlos, in zijn verslag: ‘Wat is het verschil met doden op de grond of vanuit de lucht zoals in Vietnam of op Oost-Timor? Nederland schaart zich achter de imperialisten die met bommen de burgerbevolking uitroeien.’

Kaper Jacco, een student aan de kweekschool in Assen, lost zijn eerste schoten op boerin Zwaantje Etten, die vanuit de

verte komt 'kieken' waarom er zomaar een trein stilstaat tussen de stoppelvelden. Hij heeft er schik in dat hij haar zo makkelijk verjaagt; als een haas springt ze in de dichtstbijzijnde sloot.

'Attentie dames en heren.' Door de intercom klinkt de stem van Carlos. 'De machinist is inmiddels dood. Blijf rustig op uw plaatsen zitten. Wie probeert te ontsnappen schieten we dood.'

Conducteur Brinker, zijn pet is hij al kwijt, wordt aan armen en benen vastgebonden op de machinistenbok. Een tegemoetkomende trein die op het parallelspoor nadert vanuit het zuiden krijgt de volle laag. De trein remt, staat stil en rijdt na nog wat vuurwerk achterwaarts weer weg.

De kapers, stuiterend van opwinding, delen oude kranten uit en rolletjes plakband. De vijftig samengedreven passagiers krijgen de opdracht de ramen te blinderen. Een zwangere vrouw en haar dochter moeten opstaan en meekomen. Via de deur van het bagageruim worden ze als postduiven vrijgelaten met een bericht van de kapers. Het is elf uur.

1. Wij eisen een bus van reisbureau Raterink uit Beilen, die geschikt is voor $\pm$ 60 man, waarvan de zitbanken zijn weggehaald en voorzien van gordijnen plus een chauffeur.
2. Wij eisen van de Nederlandse regering dat er een vliegtuig klaarstaat voor ons op het vliegveld te Schiphol.
3. Wij eisen van de politie degelijke handboeien om te voorkomen dat wij voortijdig op de gijzelaars moeten schieten die denken dat ze streken kunnen uithalen.
4. Wij eisen dat voor 12.45 uur wij een bericht moeten ontvangen dat aan onze eisen voldaan zal worden, anders knallen wij een van de gijzelaars dood om 13.00 uur, en de daarop volgende halve uren elke keer één (dus er zijn 3 doden om 14.30 uur).